

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ศิลปะเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ จนดูเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต โดยเฉพาะในโลกของเด็ก โลกที่มีแบบฉบับเฉพาะวัยของเขา แม้จะไม่แตกต่างจากโลกของผู้ใหญ่โดยสิ้นเชิงแต่ก็มองเห็นได้ชัดเจน โลกของเด็กมีแบบแผนทางการคิด การเรียนรู้ และการเล่นเป็นของตัวเอง แม้ศิลปะของเด็กซึ่งเป็นตัวแทนของความรู้สึกนึกคิดของเขาโดยตรงจะเป็นผลกระทบจากสังคมของผู้ใหญ่ แต่การรับรู้ การแสดงออก และการสร้างสรรค์จากแนวคิด ความรู้สึกของเขาก็มีความบริสุทธิ์ มีเสน่ห์ และมีคุณค่าต่างจากผลงานศิลปะของผู้ใหญ่เป็นอันมาก ศิลปะเป็นลักษณะตามธรรมชาติอย่างหนึ่งในการแสดงออกของเด็ก มีคุณค่าไปสู่พัฒนาการในทุกด้าน เช่นเดียวกับความงอกงามในด้านอื่น ๆ เช่น ทางสติปัญญา ทางอารมณ์ และทางสังคม เป็นต้น การแสดงออกทางศิลปะในวัยเด็กจึงเป็นการแสดงออกที่ควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นไปตามธรรมชาติ เด็กจะมีความสุข และเพลิดเพลินกับโลกส่วนตัวที่ชื่นชอบ และได้ลงมือปฏิบัติพร้อมไปกับการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับระดับอายุของเด็ก ความสามารถ การเรียนรู้ และการจัดกิจกรรม ผลที่ได้จากศิลปะจะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแก่ชีวิตของเด็กทั้งด้านกายภาพ และวิญญาณความเป็นมนุษย์ ศิลปะจะปลูกเร้าให้เด็กได้รับประสบการณ์จากสิ่งรอบตัว รวมทั้งกระตุ้นการโยงความคิด ไปสู่ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมอันดีงาม ในลักษณะการรับรู้ การคิด การแสดงออก การชื่นชมผลงาน หรือในลักษณะการเสนอแนะ การพูดคุย และการวิจารณ์งานจากครู จากเพื่อนนักเรียน หรือจากตัวเด็กเอง ทำให้เกิดความรู้ที่เพิ่มพูนขึ้น และท้าทายให้เด็กนำออกมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะตามความคิดคำนึง หรือจินตนาการที่มีความสดใส บริสุทธิ์ ตรงไปตรงมาแต่เรียบง่าย และให้ความหมายชัดเจน โดยที่ทุกคนอาจคาดไม่ถึง การขัดขวาง การสกัดกั้น หรือขาดการสนับสนุนพฤติกรรมทางด้านนี้ จึงจะเท่ากับเป็นการขัดขวางพัฒนาการตามธรรมชาติ และอาจส่งผลเสียไปสู่พัฒนาการทางด้านอื่น ๆ การเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกทางศิลปะตามลักษณะเฉพาะตัว การเสริมสร้างประสบการณ์ที่กว้างขวาง การกระตุ้นบุคลิกภาพ รวมทั้งการโยงความคิดสู่ประสบการณ์

สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมอันดีงาม จะช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และประสิทธิภาพ หรือพลังในตัวเด็ก ศิลปศึกษาจึงเป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก ช่วยสนับสนุนให้เด็กนักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ตามความรู้สึกลึกซึ้ง และอารมณ์ของตนเอง รวมทั้งยังช่วยให้เกิดความสุขสนานเพลิดเพลิน เกิดการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และยังเป็น การเสริมสร้างพฤติกรรมอันดีในการที่จะพัฒนาตนเอง และสังคม การลงมือปฏิบัติจริงในการเรียน ศิลปะจะทำให้เกิดการเรียนรู้ และทักษะในการแก้ปัญหา ศิลปศึกษามีกิจกรรมที่หลากหลายซึ่ง สามารถตอบสนองต่อความต้องการ ความถนัด ความสนใจอย่างเหมาะสมตามพลังความสามารถ โดยเหตุที่ศิลปะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นเรื่องของความคิด ความงาม ดังนั้นในการสอน ศิลปะ หรือการส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามทางศิลปะให้แก่เด็ก จึงถือเป็นเรื่องสำคัญ และมีความหมายต่อการศึกษามาก (เลิศ อานันทนะ, 2518 ; ประเทิน มหาจันทร์, 2531 ; วิรุณ ตั้งเจริญ, 2539)

ศิริลักษณ์ ศรีกมล (2535, หน้า 1 – 2) กล่าวว่า ศิลปะในระดับประถมศึกษาเป็นวิชาหนึ่งใน กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และมีบางส่วนอยู่ในกลุ่มการงาน และพื้นฐานอาชีพ ความสำคัญไม่ มากมาย แต่ในความจริงศิลปะไม่ใช่ความรู้ทางวิชาการที่สร้างเสริมสติปัญญา แต่ศิลปะมีคุณค่า มากกว่าที่จะวัดความรู้ความสามารถออกมาเป็นคะแนน เนื่องจากนักเรียนได้เล็งเห็นความ สำคัญของศิลปะที่ไม่ได้เป็นเพียงสื่อ หรือเครื่องมือในการเรียนรู้ และพัฒนาเท่านั้น แต่ ศิลปะศึกษาสามารถสร้างสรรค์บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่เด็ก และสร้างสรรค์คนที่มีคุณภาพ ให้แก่สังคม จึงได้บรรจุศิลปะศึกษาอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2533, หน้า 55) ได้กำหนดหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาให้เด็กนักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และนำความรู้ที่ได้เรียนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต และได้จัด เนื้อหาของหลักสูตรออกเป็น 5 กลุ่มประสบการณ์ คือ กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ กลุ่ม สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการงาน และพื้นฐานอาชีพ และกลุ่ม ประสบการณ์พิเศษ สำหรับกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยนั้น ประกอบด้วยเนื้อหา และประสบการณ์ ด้านจริยศึกษา ศิลปะศึกษา พลศึกษา ดนตรี นาฏศิลป์ และกิจกรรมสร้างนิสัย กลุ่มสร้างเสริมลักษณะ นิสัย เป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งให้เกิดการพัฒนาค่านิยม เจตคติ พฤติกรรม และบุคลิกภาพ เน้นการ เป็นคนช่างคิด ช่างทำ และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้โดยใช้กิจกรรม จริยศึกษา

ศิลปศึกษา พลศึกษา คนตรี และนาฏศิลป์ ลูกเสือ – เนตรนารี ขวากาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งช่วยปลูกฝังให้มีคุณลักษณะดังนี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักการเกี่ยวกับความดีความงาม การรักษาสุขภาพกาย และจิต
2. มีความสามารถในการวิเคราะห์ วิจารณ์ แก้ปัญหา มีความสามารถในการแสดงออก และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
3. มีความเสียสละ สามัคคี มีวินัย ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญูทเมวที่ รักการทำงานเห็นคุณค่า ของการออกกำลังกาย
4. มีความสนใจแสวงหาความรู้ และรูปแบบการทำงานใหม่ ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้ความรู้ในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาเพื่อการทำงาน และการดำรงชีวิต
5. ปรับปรุงตนเองให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถนำความรู้ไปแก้ปัญหา และพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองได้

ทิสนา แคมมณี (2526, หน้า 109) และวิรุณ ตั้งเจริญ (2539, หน้า 57 – 58) มีความเห็น สอดคล้องกันว่า กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมในตัวผู้เรียน ตามแนวทางอันพึงประสงค์ ซึ่งได้ระบุไว้เป็น จุดหมายตามหลักสูตรประถมศึกษา การสร้างเสริมลักษณะนิสัยอันพึงประสงค์มีขอบเขต ครอบคลุมการพัฒนาบุคลิกภาพด้านจริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม พลศึกษา และความสามารถในการ ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันโดยสงบสุขเป็นสำคัญ จุดประสงค์ของการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยคือ มีค่านิยม เจตคติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ และสังคม มีโอกาสได้ แสดงออกตามความถนัด ความสามารถของบุคคล ได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีวัฒนธรรม ตาม วิถีทางประชาธิปไตย พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความประณีต และรสนิยมที่ดี มีจิตสำนึกใน คุณค่า และประโยชน์ของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม โดยกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยจะเป็นกลุ่ม ที่เน้นกิจกรรมในทางปฏิบัติ เพื่อฝึกให้เยาวชนมีลักษณะนิสัยที่ดี และเป็นพลเมืองดีของชาติ ซึ่งการ ปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีต่าง ๆ นี้ ย่อมต้องอาศัยการปฏิบัติ และการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ

จากจุดประสงค์เฉพาะของศิลปศึกษา หลักสูตร ได้เน้นคุณค่าของการฝึกปฏิบัติกิจกรรม ศิลปะในระดับวัยเด็กไว้ 3 ระดับ คือ

1. คุณค่าทางจิตใจ (Spiritual Values) ได้แก่ รสนิยมที่พึงมีต่อศิลปะ รวมทั้งการชื่นชมต่อ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ดี และการเห็นคุณค่าของความงาม นำมาซึ่งลักษณะนิสัยที่ดีงามทาง

จิตใจ เช่น การเป็นผู้มีค่านิยมที่ดี รสนิยมที่ดี และเจตคติที่ดีต่อการดำรงชีวิต เป็นต้น

2. คุณค่าทางกาย (Physical Values) ได้แก่ การแสดงออกด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การแสดงออกตามความถนัดและความสามารถเฉพาะบุคคล รวมทั้งการได้มีความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลิน นำมาซึ่งลักษณะนิสัยที่ดีงามทางกาย เช่น การเป็นผู้กล้า และพร้อมที่จะแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ มีความประณีต เป็นต้น

3. คุณค่าทางสังคม (Social Values) ได้แก่ การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำมาซึ่งลักษณะนิสัยที่ดีงามทางสังคม เช่น การเป็นผู้มีวัฒนธรรมที่ดี การอยู่ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ การเป็นผู้มีวินัยในวิถีทางประชาธิปไตย เป็นต้น

วิรัตน์ พิชญไพบูลย์ (2521, หน้า 164 – 176) กล่าวว่า การสร้างให้เด็กได้ตระหนัก และมีความเข้าใจในศิลปะ เด็กต้องรับรู้ถึงความงามของสิ่งต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมทางศิลปะ ซึ่งในระดับประถมศึกษาจะประกอบด้วย การวาดภาพระบายสี การปั้น และการแกะสลัก การพิมพ์ การจัด ออกแบบ และสร้างสรรค์จากวัสดุต่าง ๆ งานसानฉกทอ การรู้ถึงคุณค่าทางศิลปะ และความผสมกลมกลืนกันระหว่างศิลปะ กิจกรรมที่จัดจะเป็นแบบบูรณาการ มีเนื้อหายืดหยุ่น และมีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวิชาได้ตามเหตุการณ์ ตามความเหมาะสม และต้องจัดให้มีขอบข่ายกว้างขวาง เพื่อให้เด็กได้ทำกิจกรรมศิลปะได้เต็มที่ ตามความสนใจ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น

เลิศ อานันทนระ (2518, หน้า 6 – 7, 95) กล่าวว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มีลักษณะพิเศษ คือ มีกิจกรรมที่หลากหลาย กว้างขวาง ยืดหยุ่น สามารถตอบสนองการแสดงออกของเด็กได้ เพื่อส่งเสริมให้มีสุนทรียภาพ และพุทธิปัญญา รวมทั้งส่งเสริมให้มีเสรีภาพในการแสดงออกตามความสนใจ และความถนัดตามธรรมชาติของนักเรียนในทุกระดับความสามารถ ทั้งเด็กฉลาด เด็กอ่อน เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์ ตลอดจนเด็กพิการในส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย กิจกรรมศิลปะเปิดโอกาสให้เด็กประสบความสำเร็จทางการเรียน ได้ง่ายมากกว่าวิชาอื่น ๆ

เด็กระดับประถมศึกษาเป็นวัยที่มีความเจริญทางสติปัญญา มีเหตุผล รู้จักคิด สามารถรับรู้ และเรียนรู้ในสิ่งที่ครูสอนได้อย่างรวดเร็ว (สุมิตรา เจณณวาสิน, 2535, หน้า 81) และเด็กในระดับประถมศึกษาในทุกระดับความสามารถ ทั้งเด็กฉลาด เด็กอ่อน เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์ รวมทั้งเด็กพิการในส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ซึ่งเป็นเด็กที่ต้องได้รับการช่วยเหลือทางการศึกษาอย่างมาก เด็กที่มีความบกพร่องลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นทางด้านร่างกาย หรือจิตใจเป็นเหตุให้มีพฤติกรรม

ต่าง ๆ ที่ผิดแผกจากเด็กปกติโดยทั่วไป แต่เด็กเหล่านี้ก็เป็นเยาวชนของชาติที่เราทุกคนควรจะให้ ความสนใจพวกเขาในเรื่องต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพของเขาแต่ละกลุ่ม เพื่อเขาจะได้สามารถ ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยไม่ต้องเป็นภาระต่อผู้เกี่ยวข้อง (ผดุง อารยะวิญญู, 2533, หน้า ก)

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 115) กล่าวว่า เราควรกระจายโอกาสการส่งเสริม และพัฒนา ศิลปะเด็ก จากเด็กในระบบโรงเรียนไปยังเด็กที่ด้อยโอกาสในกลุ่มต่าง ๆ ให้มากขึ้น ซึ่งเด็กเหล่านี้มี สิทธิที่ควรจะได้รับสื่อสัมผัสในมิติของสุนทรียภาพบ้าง ถึงแม้จะเป็นส่วนน้อยชนิดก็ยังดีกว่าไม่มี โอกาสเลยในชีวิต

ในการสัมมนานานาชาติศิลปะเด็กพิเศษ “Art for All” ในหัวข้อเรื่อง “ศิลปะกับการพัฒนา ศักยภาพสำหรับเด็กพิเศษ” ที่ศูนย์การประชุมสหประชาชาติ นางสาวลิม ลิน คา ผู้แทนจากประเทศ สิงคโปร์ กล่าวว่า “ศิลปะมีประโยชน์มากทั้งเด็กปกติ และเด็กกลุ่มพิเศษ เมื่อก่อนผู้ใหญ่อาจมองว่า ศิลปะ คือ ความเพลิดเพลิน ความสนุกสนานของเด็ก และไม่มีประโยชน์ แต่จริง ๆ แล้วศิลปะมี ประโยชน์ยิ่งกัยเด็กกลุ่มพิเศษ ในเมื่อการศึกษาปกติไม่สามารถทำให้เด็กกลุ่มนี้เข้าสู่สังคมเหมือน เด็กทั่วไปได้ การนำเอาศิลปะมาใช้เป็นทางเลือกใหม่ในการที่จะพัฒนาเด็กกลุ่มนี้ ศิลปะจะไม่แบ่ง แยกเด็กปกติกับเด็กกลุ่มพิเศษ เพราะศิลปะทำให้เด็กมีความเท่าเทียมกัน ศิลปะทำให้พวกเขาใกล้ กันมากขึ้น ศิลปะเป็นสิ่งเดียวที่ทำให้กลุ่มเด็กพิเศษมีความกระตือรือร้น อยากจะพัฒนาตัวเอง และ ทำให้มีกำลังใจในการที่จะอยู่เพื่อทำในสิ่งที่ตนเองรัก” (มติชน, 2542, 26 สิงหาคม, หน้า 13)

ค.ญ. วิภารัตน์ นุชนารถ ซึ่งเป็นนักเรียนของ โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพฯ และได้ร่วม เข้าค่ายทำกิจกรรมใน “Art for All” กล่าวว่า “ก่อนนี้ไม่กล้าที่จะเข้าค่ายเพราะรู้สึกอาย และตนเอง ไม่สามารถมองเห็น แต่ในครั้งนี้นี้รู้สึกสนุก เพราะได้วาดรูปตามที่ตนเองคิด เวลาลงสีเพื่อนจะส่งสี ให้ตามที่ตนเองบอก รู้สึกว่าเพื่อน ๆ ไม่รังเกียจทำให้มีกำลังใจมากขึ้น และกลับไปก็อยากจะไปเล่า ให้เพื่อนที่โรงเรียนสอนคนตาบอดฟัง...” (มติชน, 2542, 13 กันยายน, หน้า 13)

เด็กพิการเป็นเด็กที่ด้อยโอกาสในสังคม เพราะพวกเขา มีความบกพร่องในส่วนต่าง ๆ ของ ร่างกาย ไม่ว่าจะหูหนวก ตาบอด ร่างกายพิการ รวมถึงเรื่องของสติปัญญาด้วย แต่ความบกพร่อง เหล่านี้ ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ และการสร้างสรรค์งานศิลปะเลย ที่สำคัญงานศิลปะยังเป็น ขาชั้นดีที่ช่วยบำบัดรักษาให้เด็กกลุ่มพิเศษเหล่านี้มีพัฒนาทางกาย และใจในทางที่ดีขึ้น

เลิศ อานันท์นะ (2518, หน้า 8) กล่าวว่า เด็กทุกคนมีพลังอำนาจแห่งการแสดงออกโดย ธรรมชาติ ดังจะเห็นได้จากการขีดเขียนตามผนังห้อง หรือกำแพง นั่นคือ การสร้างสรรค์อย่างหนึ่ง

ตามแบบของเด็ก ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าเด็กทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนที่มีร่างกายสมบูรณ์ หรือทุพพลภาพ ฉลาด หรือ โง่ รวย หรือยากจน มีการศึกษาหรือไม่ก็ตามย่อมมีความสามารถแสดงออกในความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ได้โดยไม่ต้องมีใครมาสั่งสอน

โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, อ้างใน โสภา ถินถนอม, 2539, หน้า 3) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ พัฒนาการทางศิลปะในด้านการวาดภาพระบายสีของเด็กพบว่า เด็กจะมีความสามารถในการ แสดงออกด้านการวาดภาพระบายสีที่แตกต่างกันไปตามระดับอายุ นอกจากนี้ภาพวาดของเด็กยัง สะท้อนให้เห็นถึงความคิดปกติ หรือความบกพร่องบางอย่างของเด็กด้วย ซึ่งจากงานวิจัยความ สามารถในการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของเด็กที่มีความบกพร่องทางการ ได้ยินในระดับประถมศึกษาของ โสภา ถินถนอม (2539, หน้า 55 – 56) พบว่า นักเรียนที่มีความ บกพร่องทางการได้ยินแต่ละกลุ่มอายุ มีการแสดงออกในการวาดภาพระบายสีที่ใกล้เคียงกันกับเด็ก ปกติ

จากผลการวิจัยดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการแสดงออกทางศิลปะ โดย การวาดภาพระบายสีของเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านอื่น โดยมีความสนใจพิเศษในเด็กที่มีความ บกพร่องทางสายตา และมุ่งศึกษาในส่วนของข้อมูลที่เป็นความสามารถตามธรรมชาติในการ วาดภาพระบายสีของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจงานของเด็กที่มี ความบกพร่องทางสายตาได้ถูกต้องยิ่งขึ้น ข้อมูลที่ได้จากการวาดภาพระบายสี หรืองานขีดเขียน ต่าง ๆ จะเป็นแนวทางในการศึกษาความคิดความอ่านของเด็ก เพราะเด็กที่มีความบกพร่องทาง สายตามีธรรมชาติ และความสามารถในทางศิลปะที่สามารถพัฒนา และเจริญเติบโตในทางศิลปะได้

จากความเชื่อทางศิลปศึกษาของ ทวีเดช จีวบาง (2537, หน้า 13) ที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. นักเรียนทุกคนสามารถเขียนรูปได้ ความเชื่อนี้ถือตามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความคิด สร้างสรรค์ และความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งเป็นสมบัติติดตัวมนุษย์มาทุกคน (Creativity and Problem Solving)
2. นักเรียนทุกคนสามารถแสดงออกทางศิลปะตามศักยภาพของตนได้ ความเชื่อนี้ถือ ตามสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ในการแสดงออกเป็นรูปแบบอย่างเสรี ครอบคลุมทั้งความสามารถ และ ศักยภาพแต่ละคนพึงมี (Capacity and Free Expression)
3. นักเรียนทุกคนสามารถพัฒนาบุคลิกภาพทางศิลปะได้จนเป็นเอกลักษณ์ของตน ความเชื่อนี้ ถือตามสิทธิของมนุษย์ และเจตจำนงอันเสรี ที่จะพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง เพื่อให้

เป็นที่ยอมรับของสังคม (Personality and Identity)

4. ศิลปศึกษามีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศ ความเชื่อนี้ถือว่า ผลงานทางศิลปะซึ่งประชาชนได้สร้างสรรค์ขึ้น มีส่วนช่วยให้ประเทศเจริญก้าวหน้าได้ (National Development)

ผลงานศิลปะสามารถถูกสร้างสรรค์ขึ้นจากภายในจิตใจ ซึ่งสัมพันธ์กับความรู้สึก การโยงแนวความคิด จากการได้ยิน หรือสัมพันธ์กับประสาทสัมผัสในส่วนที่ยังสามารถทำงานได้อย่างเป็นปกติ ชลูด นิ่มเสมอ (2531, หน้า 3) กล่าวว่า ศิลปะสามารถถูกสร้างสรรค์ขึ้นจากลักษณะของการรับสัมผัสได้ ซึ่งประสาทสัมผัสของมนุษย์ประกอบด้วยประสาททางตา หู จมูก ลิ้น กาย และการรับสัมผัสที่ให้ความพอใจในสุนทรียภาพระดับสูงมี 2 ทาง คือ ทางตา และทางหู ส่วนทางจมูก ลิ้น กาย เป็นทางรับที่ให้ความพอใจระดับรองลงไป แต่ผลงานศิลปะอาจใช้กลิ่น รส และการสัมผัสอื่นเป็นสื่อของการแสดงออกทางศิลปะได้ พิศพ ปิติ (2535, หน้า 236) กล่าวว่า ด้วยเหตุที่ศิลปะเป็นสิ่งที่มีความค่าในตัวเอง และไม่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลดังนั้น “ศิลปะควรเป็นสื่อกลางที่ช่วยให้มนุษย์ได้รู้สึก และสามารถหยั่งถึงศักยภาพของตนเอง...”

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษาความสามารถในการวาดภาพระบายสีของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาในระดับประถมศึกษา เพื่อศึกษาว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตามีความสามารถในการวาดภาพระบายสีตามระดับอายุในลักษณะอย่างไร ผลจากการศึกษาครั้งนี้ นอกจากจะทำให้ทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับความสามารถในการวาดภาพระบายสีตามระดับอายุของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาแล้วยังเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนวิชาศิลปะในโรงเรียนสอนคนตาบอด หรือในโรงเรียนที่มีการเรียนร่วม เพื่อนำไปเป็นข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็ก นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้องจะได้ทราบข้อมูลที่เป็นความสามารถในการวาดภาพระบายสีตามระดับอายุของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา และพัฒนาส่งเสริมไปในทางที่ถูกต้อง เพราะเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาเป็นส่วนหนึ่งของประชากร และเป็นเยาวชนของชาติเช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไปจึงควรได้รับการส่งเสริมการศึกษาในทุกด้านรวมทั้งวิชาศิลปศึกษา เพราะการวางพื้นฐานวิชาศิลปศึกษาที่ดีนั้น จะช่วยให้เด็กพัฒนาศักยภาพของตนเองได้หากได้รับการแนะนำ และการเรียนการสอนที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการวาดภาพระบายสีของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา ในระดับประถมศึกษา ในแต่ละระดับอายุ
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการวาดภาพระบายสีของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา ในระดับประถมศึกษา ในแต่ละระดับอายุ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา ในระดับประถมศึกษาที่มีอายุระหว่าง 6-12 ปี โดยอยู่ในความดูแล และกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 ในสถานศึกษาดังต่อไปนี้
  - 1.1 โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ และที่เรียนร่วมเต็มเวลาในชั้นเรียนปกติ ของโรงเรียนต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 130 คน
  - 1.2 โรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ และที่เรียนร่วมเต็มเวลาในชั้นเรียนปกติของโรงเรียนต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 47 คน
2. ขอบเขตเนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาความสามารถ และพฤติกรรมในการวาดภาพระบายสี ด้านการใช้เส้น ด้านการใช้สี ด้านการใช้รูปทรง ด้านการใช้พื้นที่ว่าง และด้านการออกแบบของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา ในระดับประถมศึกษา ในแต่ละระดับอายุ โดยใช้แบบประเมินความสามารถในการวาดภาพระบายสีโดยศึกษาจากทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld), โรดา เคลลอค (Rhoda Kellogg) และ สก็อต โอเดล (Scott O'Dell) เป็นแนวทางในการประเมิน
3. ระยะเวลาในการดำเนินการให้เด็กวาดภาพระบายสีในการวิจัยครั้งนี้ กระทำในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความสามารถในการวาดภาพระบายสี หมายถึง ผลการประเมินจากแบบประเมินความสามารถในการวาดภาพระบายสี โดยประเมินจากผลงานการวาดภาพระบายสีที่แสดงออกมา 5 ด้าน คือ ด้านการใช้เส้น ด้านการใช้สี ด้านการใช้รูปทรง ด้านการใช้พื้นที่ว่าง และด้านการออกแบบ โดย

การใช้เครื่องมือ คือ สีเทียน หรือสีชอล์กน้ำมัน วาดภาพระบายสีลงบนกระดาษขาวที่รองด้วยวัสดุที่มีพื้นผิวหยาบ หรือขรุขระ ในหัวข้ออิสระตามความสนใจ

เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา หมายถึง เด็กที่สูญเสียการมองเห็นบางส่วน คือ สามารถมองเห็นได้เลือนลาง และยังสามารถได้รับการศึกษาโดยใช้อักษรเบรลล์ หรือหากสามารถใช้อักษรปกติในการศึกษา จะต้องใช้อักษรขนาดใหญ่ หรือสามารถอ่านตัวหนังสือธรรมดาได้ ในปริมาณที่จำกัด หรือต้องใช้แว่นขยาย นอกจากนี้เด็กยังสามารถศึกษาได้โดยการฟัง การสัมผัส การดมกลิ่น การใช้กล้ามเนื้อ และสามารถมองเห็นสีในการวาดภาพ

พฤติกรรมการวาดภาพระบายสี หมายถึง พฤติกรรมที่เป็นการกระทำ หรือการเคลื่อนไหว หรือ การแสดงปฏิกิริยาตอบสนอง ในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมการวาดภาพระบายสี

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ข้อมูลที่เกี่ยวกับความสามารถ และพฤติกรรมในการวาดภาพระบายสีของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา ในระดับประถมศึกษา จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร ครู เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนา และแก้ไข ตลอดจนสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาได้อย่างเหมาะสม

2. ข้อมูลที่เกี่ยวกับความสามารถ และพฤติกรรมในการวาดภาพระบายสีของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา ในระดับประถมศึกษาจะเป็นประโยชน์สำหรับพ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถให้คำแนะนำแนะแนวทางที่จะส่งเสริมเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาที่มีความสามารถทางศิลปะได้ถูกต้องตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจในศิลปะ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อพัฒนาการทางด้านจิตใจ สติปัญญา และรวมไปถึงความเจริญเติบโตทางร่างกาย